

Biblioteka
44°N i 20°E

Urednici biblioteke
Slobodan Guberinić
Borislav Pantić

Urednik izdanja
Borislav Pantić

Dizajn korice:
Lena Tuševljaković
Copyright © Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-143-6

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, preštamovati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača.

Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2010.

Darko Tuševljaković

SENKA NAŠE ŽELJE

Čarobna
knjiga

za L.
V.
S.

GLAVA PRVA

Jednom je neko mudar rekao da prošlost ne treba oživljavati, jer se usput veoma lako ubije budućnost, i danas, dok se prisećam svega, pitam se kakav je to čovek bio; da li je toliko čvrsto živeo u sadašnjem trenutku da nikad nije osetio potrebu da se pomeri u stranu, iskoči iz ose i procunja po okolnim hodnicima, ma kolike šanse bile da u njima zaluta i zauvek se izgubi, ili je, naprotiv, upravo za time žudeo – bacao mreže u mrak sećanja u nadi da će na površinu izvući skriveno blago, ili bar večeru dostojnu uloženog truda, pa je, ostavši posle bezbroj pokušaja gladan, došao do svog surovog zaključka...

Bilo bi lepo zamisliti čoveka dovoljno čvrstog da nikad ne pogleda iza sebe. Takav neko bi rasterao sva čudovišta, jer je njima dovoljno okrenuti leđa da nestanu. Takav neko imao bi miran san, stalozen život, i strah, radost, ljubav, mržnja bi za njega označavali tek nešto što će doći, vizije budućnosti, beskrajni katalog postojanja koje sa sobom nosi sutra.

Za mnoge od nas, pitanja srca ponajpre pripadaju onom što je bilo. Nikada nismo naučili da gledamo samo napred, ako ni zbog čeg drugog, onda zbog toga što je previše vode proteklo ispod naših mostova. Posle snažnih oluja, miris ozona ostaje dugo u vazduhu i

zemlja danima isparava vlagu, tek da nas podseti na silinu prirode kojoj smo svedočili, baš onako kako nas uspomene opominju na vreme koje nas je zauvek promenilo, na sobu u napuštenoj kući prepunoj polovnog nameštaja.

Nemoguće je ne osvrnuti se. Nemoguće je ne odškrinuti vrata i ne spustiti se na kauč, preći dlanom preko naslona, isprobati stolicu i setiti se koliko je škripala, uključiti stonu lampu, makar sijalica odavno bila pregorela, popraviti nabore na zavesama, pogledati u staro ogledalo, zaliti dve-tri prazne saksije, proučiti fotografije na komodi, otvoriti par fioka i nasmešiti se njihovom zaboravljenom sadržaju. Katkad je prijatno naći se u toj sobi, osetiti vezu sa onim što je nekad bilo, odmoriti se malo, možda čak dremnuti, ali čovek ne sme da se opusti i ostane predugo, jer će tama početi da se skuplja po ćoškovima, vrata drugih prostorija krenuće da se otvaraju, neprijatan, ustajali miris zaposešće nam nozdrve i nejasni oblici pojaviće se sa druge strane prljavih stakala na prozorima.

Tada čovek mora da napusti kuću, da isprati sopstvene korake do mesta sa kojeg je pošao, pa da se okrene ka onome što ga tek čeka, srećan što je utekao. Svaki put kada se vrati sa putovanja, zateći će sebe drugačijeg, možda ne pametnijeg, ali svakako ispunjenijeg, bar na neko vreme mirnog i sitog.

Onog mudraca koji je prošlost osudio na zaborav ja zapravo poznajem, poznajemo ga svi, i ako dobro razmislimo, znamo da je i on makar na tren poklekao iskušenju.

Inače ne bi znao.

I ne bi imao šta da nam kaže.

Moja priča ima nekoliko početaka, i svaki od njih mogao bi biti jedan od uglova iz kojih se tama polako širi ka središtu, u kojem stojim ja, istovremeno nemiran i nezadovoljan dečak, žarko željan da

napusti ravničarsko blato, i zreo čovek, usana razvučenih u osmeh i očiju okrenutih ka ogledalu u kojem vidi svoj mlađi, namrgođeni odraz. Odakle god da krenem, imam utisak da se priča proteže pre mene; uvek kao da postoji nešto što joj utire put, namešta zvezde tako da trenutak u kojem se odigrava na lenti vremena izgleda poput čvorišta bezbrojnih uzroka i posledica, namera i poteza, slutnji i iznuđenih pokreta. To je ponajviše zato što sam oduvek, a naročito kao klinac, stremio ka onome što je bilo, patio za danima koji mi nisu pripadali, oslanjao se na šećerne stubove svojih i tuđih uspomena u nadi da će mi pružiti oslonac za dalje. Ponekad im je uspevalo, ponekad su mi naizgled bezbedne maštarije dane činile kraćim i zanimljivijim, ali češće su umele da me toliko zavade s okolinom da odlučim da je ne primećujem, što je veoma samotnan posao za jednog dečaka.

Jedno je sigurno: gde god da počinje, davno pre mog rođenja ili onog dana kada sam video devojkicu koju nije trebalo da vidim, ova se priča završava mojim stricem Goranom. U vreme kada sam se s oduševljenjem raspitivao o njemu, on uveliko nije živeo u Pančevu, što je potragu za njegovim likom i istraživanje staza kojim se kretao činilo još zabavnijim i intrigantnijim. Pritisnut pitanjima, otac bi škrtro progovarao o svom bratu, dok bi majka pominjala *njih troje*, veselu družinu, gradeći rečima opnu oko nekadašnjih mladih prilika, providnu i neprobojnu, privlačnu i stranu.

Šta sam drugo mogao osim da se upnem da saznam što više, šta drugo osim da kroz njihove priče oživim prošlost koja me je toliko zanimala...

Jedna od prvih stvari koje sam naučio o stricu jeste da je sanjao da bude pilot. Moj deda, njegov otac, zaista je bio pilot, i to ne bilo kakav: borio se u ratu, tukao Nemce i dobio nekoliko ordena i

medalja, a jedno vreme je čak bio zatočen u radnom logoru u Italiji, gde su ga naučili da kuje metal, tako da je pod stare dane u garaži od koje je napravio radionicu raznim alatkama udarao po komadima aluminijuma, gvožđa i bakra, dajući im novi oblik i smisao. Za razliku od letenja, strica u mojim godinama nije zanimala kućna obrada metala, tako da se retko pojavljivao u radionici, obilazeći je samo kada bi stari pilot bio raspoložen da podeli s njim neku dogodovštinu iz rata, poput one kad je spustio na zemlju avion bez oba krila.

„Kako je to moguće?“, pitao bih oca dok smo u dvorištu iza kuće cepali drva.

„Goran je više voleo dedinu vazдушnu stranu.“

„Ne to. Kako je moguće spustiti avion bez krila?“

Otac je oslonio vrh sekire o matori panj i rukom protrljao teme.

„Teško ćeš to saznati. Nemaš koga da pitaš.“

Otac je bio u pravu. Kao prvo, dede u to vreme više nije bilo, dok je stric Goran otišao iz Pančeva nekoliko meseci pre mog rođenja, tako da je sve što sam o njemu znao bilo rafinisano i obrano. Mašta je morala da odradi ostalo i nabaci meso na kostur priče, spremivši pretpubertetskom ovisniku o avanturi preko potreban fiks. Umesto dede sam često zamišljao strica kako u skućenoj kabini aviona pada ka zemlji poput metka, ali u poslednjem trenutku širi ruke ne bi li zamenio izgubljena krila i bezbedno spustio letelicu na tlo. Posle bi, umrljan od gareži i mašinskog ulja, iskočio iz kabine, dograbio mitraljez i u nekoliko kratkih rafala zbrisao neprijatelja, a onda potrčao ka šumi gde partizani, pritisnuti nadmoćnim nemačkim trupama, vape za njegovom pomoći. Strica Gorana nije bilo u blizini da se usprotivi mojim sanjarijama, niti da ih zameni drugima i utoli dečju glad za pustolovinom, a priče koje sam slušao od roditelja nisu

bile dovoljne da me umire, tako da su sve ono što je nedostajalo nadomeštale razglednice, iz svih krajeva sveta.

Karibi, Havaji, Kanari, Afrika, Azija, hladne severne zemlje, Novi Zeland, Ognjena zemlja, pa čak i nešto što je na fotografiji (od koje je na poledini hemijskom olovkom napravljena dopisnica) izgledalo kao santa leda... Stizale su otkad znam za sebe, skoro uvek sa drugog mesta, naslovljene na porodicu Isakov, sa jedne strane ispunjene neobičnim bojama i predelima, a sa druge pedantno ispisanim rečima, sročnim u nekoliko kratkih rečenica.

Zdravo svima. Evo me u Kalgariju. Toplo je. Pozdravite dete.

I tako godinama. Na svakoj razglednici pisao bi sličan tekst i svaka se isto završavala. *Pozdravite dete.* Nikad Danijela. Ili momka. Klinca. Dečaka. Uvek dete.

Iako sam smatrao da je lepo od strica što, uprkos godinama koje su prošle, i dalje misli na nas, nije mi uspevalo da prihvatim taj bezlični pozdrav, naročito kada stiže od čoveka o kojem sam u snovima i fantazijama imao veoma izgrađen stav. Jer, onako kako se on divio svom ocu na veštini kroćenja nebeskih prostranstava, tako sam se ja divio stricu. Bio je to čovek koji se odvažio da zatvori za sobom vrata ravnice i zaždi putem koji se iza prve krivine širi u nepreglednu deltu mogućnosti; neko ko je poleteo iako nije upravljao avionom.

Osetivši još kao dečak koliko skućena ume da bude sredina u kojoj rastem i koliko se razlikujem od nje, u glavi sam se poistovetio sa stricem i, poput njega, žarko sam želeo da odem. S vremena na vreme, kada bi se dani razvukli u mrljave, dugačke linije nalik na vođovodanske puteve bez početka i kraja, osećao sam čudnu teskobu: pravilna geometrija grada činila mi se stranom i odbojnom, vršnjaci sa kojima sam se sretao nisu delili moja osećanja, niti su pokazivali

razumevanje za moje potrebe. Nije mi nedostajao san o slobodi, to sam imao – nedostajao mi je čist vazduh visina, pomešan sa mirisom gareži iz pilotske kabine. Duboko u sebi, osećao sam da je stricu u njegovo vreme nedostajalo to isto. Iako se nismo poznavali, nešto smo ipak delili. Žalio sam nad sopstvenom sudbinom koja me je okovala lancima dosade i tonuo u pesak Banata, sve dok me, u trenutku u kom je izgledalo da prošlost nikada neće oživeti, uspomene nisu trgle iz dremeža i razrogačenih očiju me upitale da li sam to, kojim slučajem, zaboravio na njih.

Ali, polako. Prvo treba odabrati neki početak i privezati čamac uz obalu mračnih voda sećanja. Za to su potrebna dva dečaka, jedna kiša i stara zgrada uz reku, koji će zajedno odmotati priču i pustiti je da prekrije vojvođansku ravniciu poput postelje od oblaka.

GLAVA DRUGA

„Moj stric je hteo da bude pilot“, rekao sam Martinu, ne spuštajući pogled sa kumulusa koji su se u daljini spajali sa zemljom u Mebijusovu traku po kojoj se moglo hodati u nedogled. Stajali smo na peščanom nasipu na pančevačkoj obali Tamiša i pitali se kuda je pobeglo sunce. Ispred nas, ispruženi u muljevitim plićacima i razbacani po močvari, ležali su zarđali šlepovi, nalik na trupla metalnih dinosaurususa, utonula u žitko tlo poput keksa u mleko. Vetar je zviždao kroz razvaljene palube i dozivao nevreme sa juga. Trska je šuštalala i povijala se u pravilnim naletima, dok je ono malo vrana što se odvažilo na let trapavo balansiralo u vazduhu iznad naših glava. Iako je podigao kragnu sive vetrovke, Martin se tresao od hladnoće i besno pogledavao ka meni. Nisam obraćao pažnju na to, zato što je Martin bio moj najbolji prijatelj i od njega se očekivalo da istrpi malo zime ako ga lepo zamolim. Cele godine sam ga slušao kako struže zubima u želji da čuje poslednje zvono sedmog razreda, iskoči iz klupe i što pre zaboravi na školu, kuću, roditelje, i raspust smo proveli posvećeni toj misiji, ali lepom vremenu je došao kraj pre nego što su se u meni zatvorila vrata leta.

Sat vremena ranije, negde oko jedanaest pre podne, pozvao sam ga u šetnju. Prvo je ćutao i disao u slušalicu, a onda me pitao da li sam normalan.

„Hladno je. Vodi Alfu sa sobom.“

Alfa, moj veliki ruski hrt, tog je jutra stražnjicom koja viri iz kućice za pse pokazala koliko joj je stalo do druženja. Pozvao sam je nekoliko puta i pomilovao po dlaci, ali keruša se samo promeškolljila i uvukla dublje u svoje odaje.

„Jebi se. Ucrvljao sam se u kući. Ja bih to tebi učinio.“

Čuo sam Martina kako otpuhuje i cokće. Zamislio sam grimasu koju je napravio. Donja usna preklopljena preko gornje sve do nosa, a obrazi spuštteni, kao da ih neko vuče ka zemlji – pravi buldog. Nije mu bilo pravo što se pozivam na prijateljstvo, jer tako nije mogao da me odbije.

„Boli me uvo šta je hteo tvoj stric“, rekao je sada, dok smo, ruku zavučenih u džepove, čekali prve kapljice. „Znam šta *ja* hoću, a to je da bežimo odavde.“

„Imaš neka pametnija posla?“

Izvukao je ruku iz džepa vetrovke i okrenuo dlan nagore.

„Evo je.“

„Kiša?“

„Da. A možda će i sneg. Ili grad. Ili smak sveta. Hoćemo nazad?“

„Još malo.“

U stvari mi je prijao vetar koji mrsi kosu, šum suve vegetacije spremne za prve okršaje sa hladnom sezonom. Niski, ljubičasti oblaci izgledali su poput tela davljenika prošaranih podlivima i trulim flekama. Čekao sam vodu da se izlije iz njih i opet, po ko zna koji put, poželeo da se kroz njihove hladne mešine probijem do neba obasjanog avgustovskim suncem.

„Još malo i pokisnućemo kô miševi, care. O čemu sad razmišljaš?“, pitao je Martin.

„Voleo bih da odem na more.“

„Šta?“

„More. Sad je najbolje vreme da se ide. Ovde već počelo sranje, a tamo je sigurno super. Staneš na plažu i gledaš u svu tu vodu.“

„Ti nisi čitav, majke mi.“ Skvašenim dlanom mi je pokazao na svet oko nas. „Ako ti ovo nije dovoljno vode, ne znam šta jeste. Imaš Tamiš, močvaru, kišu. Imaš Dunav sto metara odavde. I ti bi da vidiš more? Da se kupaš?“

Stajao je nakostrešen kao vrana i mrštio se na sve krupnije kapi.

„Evo, krećemo“, rekao sam. „Bedak što nećemo pustiti albatrosa. Samo da nije kiša...“

„Albatrosa? Po ovom vetru?“

„I treba da ima vetra.“

Dok se Martin spuštao niz nasip ka stazi koja vodi kroz bregove šljunka, noge su mu do kolena upadale u rastresito tlo, a nakvašeni pesak lepio mu se za odeću. Besno je sevao očima, ne bi li pokazao koliku mu muku nanosim.

„Je li, Di, kad već pominješ vodu, kako to da nisi hteo na Belu stenu? Sećaš se? Išli su Željka, Kosta i Čuza, a ti si nas ispalio. Prvo si bio oduševljen, a onda se nisi pojavio. Kako to da tamo hoćeš da se kupaš, a ovde nećeš? Mislim, voda je voda.“

Uzdahnuo sam i pošao za njim.

„Što čutiš? Dan je bio savršen, Dunav čist.“

„Nisam mogao.“

„Nisi mogao ili nisi hteo?“

„Ni mogao ni hteo. Pusti me na miru.“

Spustili smo se na ravnu podlogu i produžili ka gradu. Na tamnim kulisama iz pravca Beograda sevalo je kao u diskoteci.

„Nisi mi jasan. Mogli smo da sedimo kod mene i igramo igrice, ali ne, gospodinu se šeta. Okej, šetamo. I onda ga ja pitam nešto, a on me kulira. Ja to tebi ne bih uradio.“

Nasmešio sam se. Vraćao mi je milo za drago.

„Popizdećeš ako ti kažem.“

„Više nego sad?“

Zastao sam i pogledao ga pravo u oči.

„Baš hoćeš da čuješ?“

„Baš hoću.“

„Onda dobro. Ponovo sam video devojkicu.“

Stegnuta vilica odavala je nemir ispod naizgled smirenih crta Martinovog lica. Onako pokislog, mislim da mi ga je čak bilo žao. Prvo sam ga na silu isterao napolje, a onda još i pomenuo magičnu reč. *Devojka*. Biće bez imena i smisla. Kako je drugačije mogao da reaguje? Bio je ljut. I plašio se.

„Koga si video?“

„Nju. Na istom mestu.“

„Zar se nismo dogovorili da više ne kenjaš o tome?“

„Jesmo, ali pitao si me.“

„Pitao sam te zato što me je zan... Okej, pitao sam.“

„Da nastavim?“

Martin prekrsti ruke. Otkako je, nekoliko meseci ranije, čuo sve o susretu sa devojkicom onog dana kada smo osetili valjevski zemljotres, ustanovio je novo pravilo u našoj komunikaciji, koje je podrazumevalo da se o toj osobi *ne govori*. I sam zbunjen, složio sam se s njim, u nadi da prilike za sličan razgovor neće ni biti. Po Martinovim rečima, ja sam i ranije umeo da „zglajzmem“ i pogrešno saberem dva i dva, što je sigurno imalo veze sa tim gde mi otac radi i kakav vazduh udiše, tako da smo sporazumno zaključili da na celu stvar treba zaboraviti. Ne znam je li njemu

uspelo, ali meni svakako nije. Često sam se pitao kako bi reagovao da se ponovo načela ista tema, za šta zaista nije bilo konkretnog povoda. Sve do danas.

„Možeš jedino da nastaviš ka gradu. Nemoj da misliš da ćeš opet da me ložiš na foru.“

„Ložiš se sam, majmune.“

Teranjem inata mi je zapravo činio uslugu, jer nisam želeo da mu objašnjavam zašto sam preskočio kupanje na reci. Pre skoro mesec dana, vreme se još nije pokvarilo i celo društvo je trebalo da se okupi na keju, kod stare svilare, odakle bismo čamcem otišli na plažu na Dunavu. Ja sam stigao pola sata ranije i pobegao kući glavom bez obzira pre nego što se bilo ko pojavio. I sreća da me niko nije video, jer da jeste, uplakanog i gotovo upišanog, ne bih im više nikad izašao na oči. Posle sam ispričao Martinu šta se desilo, ali njegov um je očigledno sabirao bolje od mene. Ili je bar tako izgledalo.

„Stajaćemo ovde dok ne priznaš da nije istina.“

„Video sam je.“

„Željke ti?“

„Željke mi.“

Stisnutih usana, klimao je glavom i gledao me.

„Kad smo već kod nje, Čuza ju je muvao na Beloj steni.“

„Sereš. Čuza nikad nikog ne muva.“

Kako smo mi postajali sve tiši, kiša je padala sve jače.

„Ako ti tako kažeš.“

„Tako kažem.“

„Srećom, ti sve znaš.“

Pred nama je ležala petlja koja je od kružnog puta izdvajala jednu žilu ka gradu, a drugu ka industrijskoj zoni iz koje smo upravo došli. Beton i asfalt bili su nekoliko nijansi tamniji nego

inače, dobivši boju granita. Ne skrećući pogled s mene, Martin je uperio prst ka ulici koja na bezbednoj udaljenosti od Tamiša vodi ka centru i mestu na kojem se rastajemo. Znao sam da izbegava kej zato što bismo tada morali da prođemo pored stare zgrade svilare... Martin možda nije verovao u sve što sam govorio, ali mi je u dubini duše bilo drago što mu ipak nije svejedno.